

Orașul Giurgiu la 1877

ANCU DAMIAN

Puternic bastion al apărării naționale, secole de-a rindul, devenit astăzi o importantă cetate economică a țării, orașul Giurgiu a reprezentat, în perioada războiului pentru independență națională, prin poziția sa strategică — remarcată încă din vremea marilor voievozi Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș și Mihai Viteazul — centrul unor puternice conflicte militare între turci și români. Acest aspect a fost reliefat pe larg în 1977, cu prilejul sesiunii de comunicări științifice organizată de Muzeul luptei pentru independența poporului român, prin susținerea unor referate care au prezentat documente interne și externe privind această problemă¹, precum și contribuția locuitorilor din județul Vlașca la cucerirea independenței naționale², contribuție încadrată marelui efort al poporului român pentru proclamarea independenței. Importantul eveniment pune capăt oricărei dependențe politice față de puterile străine și afirma în mod răspicat caracterul de sine stătător al națiunii noastre. Ne propunem ca prin intervenția pe care o vom face să reliefăm două aspecte mai puțin aprofundate în studiile care s-au elaborat pînă acum în legătură cu situația Giurgiului în timpul războiului de independență.

În acest context, vom acorda atenție, pentru început, incursiunilor pe care turcii le-au făcut la nord de Dunăre pe raza județului Vlașca, în perioada premergătoare proclamării independenței naționale de stat³, incursiuni favorizate de numărul mare al soldaților turci aflați la sud de Dunăre, dar și de numeroasele ostroave prin intermediul cărora aceștia se puteau apropia nestinșeriți de malul românesc.

Cu toate că „Pentru a preveni eventualele atacuri turcești la nord de Dunăre, în direcția Giurgiu, Slobozia, Malu de Jos, comandantul Diviziei a III-a a dispus trimiterea de noi unități militare în această zonă”⁴, în martie 1877 apare semnalat conflictul care „a avut loc pe insula Pîrgos (în dreptul satului Malu) între paznicii noștri de frontieră și turci”, aceștia din urmă reclamînd, printre altele „eliberarea imediată a 13 indivizi turci făcuți prizonieri”⁵, conflict care scoate în evidență hotărîrea guvernului român de a nu permite încălcarea graniței dunărene, încălcare ce ar fi putut produce — ca

¹ Emil Păunescu, *Date mai puțin cunoscute despre orașul Giurgiu în 1877*, în „Ilfov. File de istorie”, București, 1978, p. 305—319; Eugenia Ciocan, *Documente germane despre orașul Giurgiu în timpul războiului de independență*, *ibidem*, p. 355—357.

² Ion Șendrulescu, *Aspecte mai puțin cunoscute privind contribuția populației din județele Ilfov și Vlașca la războiul de independență*, *ibidem*, p. 321—324; Cornel Scafeș, Constantin Căzănișteanu, *Sprijinirea războiului de independență de către masele populare din județul Ilfov*, *ibidem*, p. 325—335.

³ Vezi în acest sens Vasile Manole, *Încălări ale graniței dunărene comise de turci în ajunul și în timpul războiului de independență (1876—1877)*, *ibidem*, p. 337—342.

⁴ Ion Șendrulescu, *op. cit.*, p. 322.

⁵ *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, vol. II, București, 1952, p. 98). (În continuare se va cita D.I.R., R.I.). Prefectura județului Vlașca raporta Ministerului de Interne, la 13 iulie 1877 următoarele: „D. subprefect al plășii Marginii, prin raportul nr. 4978, mă informează că un număr de cincisprezece indivizi de națiune bulgari, originari din comuna Pîrgos, ținutul Turchiei, în ziua de 1 iulie curent s-au prezentat la Primăria comunei Malu, declarînd că au fugit de la casele lor, unde și-au părăsit familiile și copiii, trecînd Dunărea într-o barcă a lor, dezbrăcați chiar de haine, din cauză că nu mai pot trăi cu turcii, cari, după ce le-au jefuit averea, pe mulți din contrații lor i-au tăiat”. (*Ibidem*, vol. IV, București, 1953, p. 568).

de atâtea ori de altfel, mari prejudicii satelor românești riverane. La 21 martie 1877, comandantul brigăzii de cavalerie, colonelul Formac, raporta Ministerului Justiției: „astă noapte la ora 1,30 s-au ivit între Smîrda⁶ și Malu Roșu⁷, patru bărci negre pline cu turci, mai avînd două la spatele lor. Pichetul de Călărași văzînd că acele bărci se apropie de mal, a tras 4 salve într-însii, silindu-i a lua direcția Malului Roșu unde se află un alt pichet mai tare. Aceștia văzînd intenția turcilor de a debarca, pe de o parte au dat de știre aici la Giurgiu, iar pe de alta au tras mai multe salve, puindu-i în poziția de a se retrage. Îndată, la primirea acestei știri, imediat, a fost trimis un escadrom de Călărași pentru susținerea avant-posturilor; în urmă s-a dat alarma pentru a pune sub arme întreaga garnizoană Giurgiu. Au stat sub arme fiecare corp pînă a sosit știre că turcii s-au retras cu desăvîrșire”⁸.

Cu scopul vîdit de a crea o stare de nesiguranță la nord de Dunăre, turcii au plasat în ostrovul Dinu⁹, în aprilie, timp de patru zile, mai multe nave, aflate sub protecția unui monitor care le asigura securitatea navigînd cîte un kilometru în susul și în josul Dunării¹⁰, pentru ca la 10 aprilie să se raporteze din Giurgiu următoarele: „Vapoarele staționate în Rușciuc fac ziua și noaptea recunoașteri. Astăzi au răpit 2 caiace încărcate, sub diferite pavilioane străine...”¹¹, răpirea navelor străine fiind o consecință a convenției încheiate între România și Rusia la 4 aprilie 1877, prin acest lucru explicîndu-se și ostilitățile la care turcii au provocat, după această dată, pe soldații români, așa cum a fost la 23 aprilie 1877, cînd „de pe un monitor cu ostași turci, care a venit pe Dunăre în jos, pînă în dreptul pichetului Malu Roșu... s-au tras mai multe salve de focuri de pușcă, asupra grănicerilor din acea zonă”¹². În primele zile ale lunii mai „trupele turcești au făcut noi încercări să treacă Dunărea, între Smîrda și Malu Roșu, dar au fost oprite de trupele române din garnizoana Giurgiu, în noaptea de 1 spre 2 mai”¹³.

Proclamarea Independenței naționale de stat a României a avut ca urmare o intensificare a atacurilor turcești asupra Giurgiului, a satelor de pe raza județului Vlașca, situație de altfel identică de-a lungul liniei Dunării. La 9 mai 1877, Aricescu, prefectul județului Vlașca raporta Ministerului de Externe: „un vapor otoman, un monitor, care trecuse în jos aseară pentru recunoaștere, rămînînd noaptea din jos de Ostrovul Mocanu¹⁴, pe partea lor, azi pe la 6 1/2 întorcîndu-se a dat pe la Coada Mocanului și cînd a ajuns în dreptul pichetului nostru așezat spre Smîrda, trecînd talvegul a descărcat o pușcă asupra soldaților noștri din arătatul pichet. Aceștia au ripostat cu un rînd de focuri, tot de pușcă, și vaporul apoi cu iuțeală a trecut spre partea lor, continuîndu-și drumul spre Rușciuc”¹⁵.

⁶ Smîrda este astăzi un punct situat în centrul orașului Giurgiu pe malul Dunării; este cel mai înalt punct de pe raza orașului.

⁷ Malu-Roșu — punct situat la aproximativ 5 km est de Giurgiu.

⁸ *D.I.R.*, R.I., vol. II, p. 86.

⁹ Situat între Malu și Vedea.

¹⁰ Vezi raportul prefectului județului Vlașca din 1 aprilie 1877 (*D.I.R.*, R.I., vol. II, p. 100).

¹¹ *Ibidem*, p. 175.

¹² Ion Șendrulescu, *op. cit.*, p. 322.

¹³ *Ibidem*, p. 323.

¹⁴ Peste acest ostrov trece astăzi „Podul prieteniei, construit între anii 1952—1954.

¹⁵ *D.I.R.*, R.I., vol. III, București, 1953, p. 11.

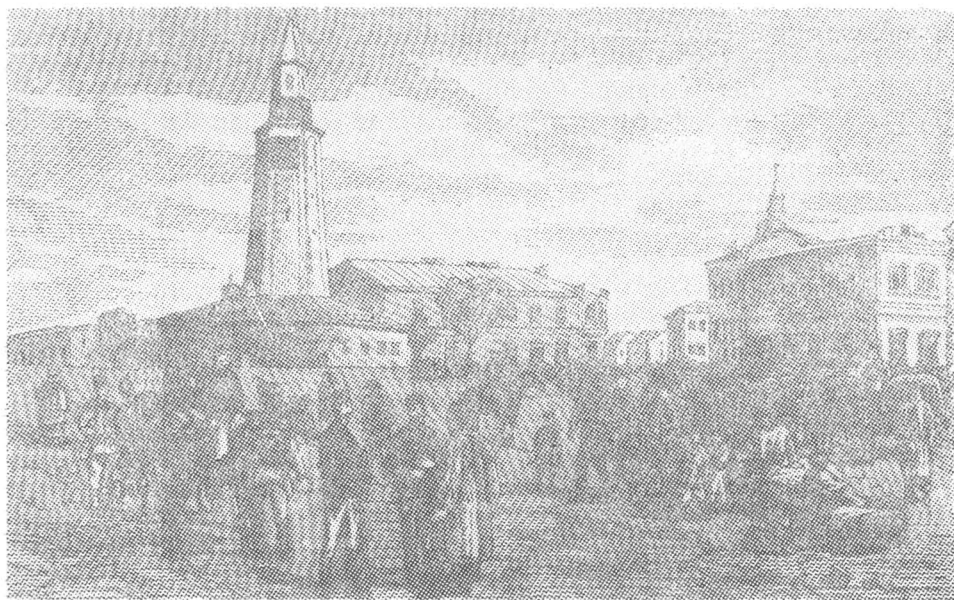

Fig. 1

Fig. 2

Riposta primită din partea garnizoanei locale și a picheturilor dunărene, a determinat pe turci să-și îndrepte atacurile asupra satelor, care erau mai slab apărate, așa cum s-a întâmplat, la Gostinu în noaptea de 13/14 mai 1877 când au fost răpiți de turci cinci locuitori¹⁶, la Găujani în dimineața zilei de 14 mai când turcii ascunși în Grindul Mare au răpit o barcă cu șase țărani¹⁷, și la Flămînda unde în noaptea de 16/17 mai 1877 „s-au ivit 3 caiace cu turci, <care> au furat vite și au pus foc caselor”¹⁸, conform raportului nr. 3640 din 17 mai al subprefectului de Marginea.

Dacă aceste acțiuni, care nu mai apar menționate după 17 mai, de răpire de oameni, de bărci și vase care navigau pe Dunăre, de furturi de animale, de incendiere a satelor, de tatonare a vigilentei pichetelor românești din imediata apropiere a orașului Giurgiu, nu au avut, în general, efectul scontat de turci, în schimb, bombardamentele care au fost executate asupra orașului — începînd din a doua decadă a lunii aprilie și pînă la 29 octombrie 1877, când apare menționat ultimul duel de artilerie între Giurgiu și Rușciuc — au provocat o mare nesiguranță în oraș și pagube materiale. Dacă în vremuri de pace Giurgiu era „un orașel comercial care numără numai 15.000 locuitori permanenți, dar era întotdeauna neobișnuit de animat”¹⁹, în octombrie 1877, după un număr impresionant de bombe care au căzut asupra sa, mulțime de familii rătăcesc pe drumuri fără sprijin și fără ocrotire, populațiunea săracă abia mai trăiește prin caritatea inimilor generoase; meseriile, comerțul și toate izvoarele de viață s-au închis; în fine, Giurgiu cu bisericile, școalele și spitalele și cu toate clădirile sale nu mai este astăzi decît ruina completă a unui bombardament hain și nerațional”²⁰.

O imagine aproape asemănătoare ne este redată de viceconsulul german din Giurgiu, Steiner, care raporta, în octombrie 1877, despre „cazurile de deces” din oraș care au început să ia un caracter tot mai îngrijorător în rîndurile populației asediate /bombardate / aflată în aer liber și lipsită de adăpost... de 8 zile plouă cu vînt puternic dinspre nord, iar la diferite ore din zi și din noapte se trage, astfel că săracii locuitori sînt expuși îmbolnăvirilor și morții, atît din cauza schimbării timpului, cit și din cauza foamei”²¹.

¹⁶ *Ibidem*, p. 144.

¹⁷ În dimineața zilei de 14 mai, trei bărci cu țărani din Găujani s-au îndreptat spre ostrovul Grindu Mare, de unde oamenii voiau să-și mearse adune vitele pe care le aveau acolo, „Acești locuitori ajungînd la locul susnumit, au văzut rimători tăiați și trei luntre cu turci, ascunse printre arborii de pe marginea grindului suszsi..., au întors luntrele înapoi, însă prea tîrziu, căci turcii, zărîndu-le, îndată s-au luat după dinșii... au ajuns o luntre în care se aflau șase locuitori..., pe care au luat-o împreună cu oamenii și s-au retras iarăși înapoi, ascunzîndu-se printre arborii grindului menționat mai sus, celelalte două au ajuns la mal, scăpînd (*Ibidem*, p. 145).

¹⁸ *Ibidem*, p. 178. Flămînda era un sat mai în baltă și, la 1877 aparținea de comuna Prundu-Belu, plasa Oltenița, județul Ilfov. Era însă în imediata apropiere a județului Vlașca și în felul acesta se explică și interesul subprefectului plășii Marginea pentru această localitate.

¹⁹ Emil Păunescu, *op. cit.*, p. 305.

²⁰ R. Ștefănescu, deputat în Colegiul al III-lea și membru al Consiliului permanent al orașului Giurgiu, raporta, la 9 ianuarie 1878 următoarele: „...oraș mai martir, ca să zic astfel, n-a fost în această țară. Lui, dar, o repet se cuvine parte din soliciținea guvernului, a întregii țări chiar, pentru că el a suferit mai mult. Nimeni nu va tăgădui că, pe cînd celelalte orașe ale țării se întrec în liniște pe calea progresului și a comerțului lor, Giurgiu, port însemnat, eminate comercial, zace în ruină din cauza operațiunilor rebelului..., vecini formidabili cetăți a Rușciucului”. (*D.I.R.*, R.I., vol. VII, București, 1955, p. 463).

²¹ Eugenia Ciocan, *op. cit.*, p. 356.

Informațiile despre primele bombardamente asupra Giurgiului ne sînt furnizate de ziarul „Românul” din 17 aprilie, care menționa: „Dintre toate orașele noastre de la Dunăre Giurgiu este acela care pînă acum a avut mai mult de suferit de atacurile îndreptate asupra-i de artileria forțelor turcești de pe malul drept”, lucru normal, dacă ținem cont de prezența puternicei cetăți turcești de la Rușciuc, cetate care nu avea un echivalent pe malul românesc (vechea cetate a Giurgiului fusese dărimată prin tratatul de la Adrianopol din 1829)... Acest fapt îl făcea pe Mihail Kogălniceanu, la 22 iunie 1877, să ceară agenților diplomați români să militeze pentru convingerea puterilor străine de necesitatea distrugerii cetăților turcești de pe malul drept al Dunării, argumentînd că „Giurgiu, acest port afectat Bucureștilor, atît de prosper de cîțiva ani, a fost crud avariat de proiectele lansate din fortăreața turcească de la Rușciuc”²², apreciere foarte justă dacă ținem cont de puternicele bombardamente din 24 mai și 12 iunie 1877.

La 7 iunie 1877 (stil nou), același prefect de Vlașca raporta la Ministerul de Externe: „Bombardarea din partea turcilor încetată la ora 8. Stricăciunile cauzate sînt: la cazarma Roșiorilor o bombă a intrat pe ușă, a făcut explozie, a rupt tocul ușei, ravanul, a redus la țândări paturile, stelajurile, geamurile cu cercevele unei ferestre și dușumeaua; bucăți ieșind pe fereastră au lovit un grajd găurindu-l în cîteva locuri. Casa lui Ilie Constantin, o altă bombă a rupt un perete și a trecut fără a fărîma altceva...”²³. Bombardamentul din 12 iunie s-a desfășurat „conform planului tactic al comandamentului rus de îndepărtare a atenției turcilor de pregătirile fortării Dunării la Zimnicea după Consiliul de război din 10 iunie, cînd se dădu ordin bateriilor românești și rusești de a îndoi / dubla / intensitatea focurilor la Rușciuc, Nicopol și Vidin în timp de 3 zile”²⁴. În urma acestui duel de artilerie cu toate eforturile depuse de turci, artileria rusă de la Giurgiu nu a putut fi anihilată, însă „mult mai mari pagube a suferit din partea bateriilor otomane Giurgiu. La ora șase și jumătate au deschis foc — cu adevărat rapid — forturile Said — Pașa și Salhane, la care s-a raliat ulterior și Bastionul Pașalar și au pricinuit Giurgiului pagube însemnate”²⁵.

O descriere a acestui moment regăsim în raportul din 16 iunie 1877 al Parchetului Tribunalului județului Vlașca, în care se menționează: „... încă de Duminică, 12 curent, tunul inamic bubue asupra orașului, continuînd opera sa de destrucțiune în mijlocul șuerăturilor stridente, înfiorătoare și de o sută de ori repetate... începînd Duminică s-a continuat luni, marți, miercuri și chiar joi, 16 curent, cauzînd mari stricăciuni. Ar fi imposibil domnule Ministru / de justiție / de a vă descrie starea în care se află orașul. Sutele de case zdruncinate, găurite în toate sensurile și aproape distruse, găurile diforme și beante, stradele acoperite cu cărămizile zidurilor căzute, cu geamurile ferestrelor sparte prezintă un spectacol hidos... populațiunea orașului care a arătat mult curaj într-o circumstanță atît de îngrozitoare, a fost nevoită

²³ *Ibidem*, vol. III, p. 282. Vezi și ziarul „Românul”, XXI (1877), nr. din 25 mai, p. 459, unde se consemnau următoarele despre acest eveniment: „Azi dimineață, pe la 5 1/2 turcii din Rușciuc au început a bombarda Giurgiu. În timp de trei ore au tras asupra cazarmei, asupra localului Vămei, ș-asupra vaselor din port 51 de lovituri, din care numai 11 au făcut exploziune. Această bombardare s-a făcut din întăriturile situate față în față cu casele d-lui doctor Hintz din Giurgiu și din cele, care se află în fața Porții de Fier.

²⁴ Emil Păunescu, *op. cit.*, p. 314.

²⁵ Moritz B. Zimmermann, *Illustrierte Geschichte des Orientalischen Krieges von 1876—1878, Wien-Pesta-Leipzig*, 1878. (Apud Emil Păunescu, *op. cit.*), p. 316.

însă a părăsi cu totul Giurgiu sub ploaia de obuze căzută Duminică și reînviată în zilele următoare; cu greu cred că s-ar putea găsi astăzi în oraș un număr mai mare de 50 sau 60 de persoane”²⁶.

Din Comana²⁷, unde se retrăsese prefectura²⁸, se raporta, la 13 iunie 1877: „... pînă acum nu avem decît cinci răniți care sînt transportați la spitalul județului spre căutare”²⁹. De asemenea, „Românul din 14 iunie 1877

²⁶ D.I.R., R.I., vol. IV, p. 80.

²⁷ Încă din aprilie 1877 populația începuse a părăsi orașul, de teama bombardamentelor. Căpitanul Blarenberg, comandantul garnizoanei, raporta, în acest sens, la 13 aprilie 1877, următoarele: „Orașul aci e așa de deșert încît nu se mai găsește nici pine de cumpărat”. (Ibidem, vol. II, p. 218). Pe baza raportului nr. 1093 din 15/27 aprilie 1877 al primarului orașului Giurgiu prefectul județului Vlașca raporta Ministerului Finanțelor, la 19 aprilie 1877, că nu se poate face recensămîntul patentarilor „din cauza, panicei ce a dominat zilele acestea pe cetățenii acestui oraș; cea mai mare parte și-a transferat familiile și averile lor în comune mai depărtate, spre a și le asigura, astfel că orașul astăzi se află evacuat mai mult de jumătate (Arh. St. Giurgiu, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 4/1877, f. 34—35). La 3/15 mai primarul orașului, doctorul Gheorghe Alexescu, arăta că, „acum orașul se află evacuat mai de toți cetățenii cu familiile lor... și acum se găsesc mai toate casele goale și prăvăliile închise (Ibidem, f. 69, 81). De asemenea, la 28 aprilie 1877 prefectul județului, raporta că „fiind amenințați pe toată ora de a fi bombardați de către turci, urmează a mă retrage din oraș cu toate autoritățile... (D.I.R., R.I., vol. II, p. 453). În ziua de 24 mai 1877, cei 20 de funcționari ai prefecturii, plus obiectele acestea și arhiva, în cantitate de 200 kg (numai arhivă), au fost evacuate la Comana, „această transportare fiind motivată de începerea bombardării orașului Giurgiu de către turci (Arh. St. Giurgiu, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 10/1877, f. 47—48). La 5 februarie 1878, noul prefect de Vlașca C. C. Caramanliu, raporta că dăduse dispoziție autorităților județului să se pregătească pentru revenirea la Giurgiu „În ceea ce privește prefectura, nu s-a putut face din cauza lipsei localului, cel care a fost fiind bombardat. În mare parte distrusă. Stăruesc pentru găsirea localului. Miine chiar merg la Giurgiu pentru acest sfîrșit...” (D.I.R., R.I., vol. IX, București, 1955, p. 242—243). Încă de la 18 mai 1877, Marin Radu, primarul comunei Comana, raporta telegrafic: „Cu respect vă supun la cunoștință că camera pentru Regimentul 5 am găsit-o de azi și am predat-o d-lui sublocotenent Solomonescu, care a așezat cancelaria, și deosebite trei camere am dat în sat pentru magazin”. (Arh. St. Giurgiu, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 10/1877, f. 22).

²⁸ În aceleași condiții, s-au mai mutat la Comana Vama și Tribunalul județean, acesta din urmă mutându-se apoi la București, (Arh. St. Giurgiu, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 10/1877, f. 253). „Acest exemplu a fost urmat și de onor Primăria locală, care în momentul de față funcționează afară din oraș, în vîi. Onor Subprefectura de Marginea, a cărei reședință este în Giurgiu, s-a retras la Frătești” (Moritz B. Zimmermann, *op. cit.*, p. 759). Prin deciziile din 19 și 30 august 1877, primarul Giurgiului aproba cheltuirea sumelor de 46,70 lei și 120 lei pentru „facerea unui cort pe islazul comunei, în care s-a așezat grefa primăriei” și pentru „cheltuiala urmată cu învelitoarea cortului după islazul Primăriei, în care stă arhiva Primăriei”, motivind aceste decizii astfel: „Subsemnatul, avînd în vedere că din deseale bombardări făcute în orașu, de la bateriile otomane, s-au văzut mai multe stricăciuni aduse proprietarilor în apropiere cu localul Primăriei, cînd a fost izbită și închisoarea localului său..., considerînd că, din această cauză, să nu se întîmple vreun pericol și angloianților Primăriei care staționează în toate zilele pentru diferite lucrări și trebuințe, mai ales, acum cînd se află și oștirile imperiale ruse, dispunem a se înființa un cort în afara orașului, pe șoseaua București, în care să se strămute biurul Primăriei, spre a fi îndepărtat de orice pericol”. Și cum în acest cort, acoperit cu rogojini, arhiva era în pericol de a se degrada din cauza ploilor, a dispus acoperirea a jumătate din cort cu scindură, astfel ca documentele să se poată păstra bine. (Arh. St. Giurgiu, fond Primăria orașului Giurgiu, dosar 4/1877, f. 134—139). De asemenea, subprefectul plășii Marginea arăta, la 4 septembrie 1887 următoarele: „La 12 iunie trecut, începîndu-se bombardarea orașului Giurgiu, predecesorul meu a luat măsuri de a strămuta cancelaria în vilele orașului și din cauza că această bombardare a ținut mai multe zile și în vîi nu se putea găsi un local unde să se stabilească cancelaria, spre a nu se jena lucrările a fost nevoit a se strămuta din vîi în comuna Frătești, în ziua de 15 iunie...” (Ibidem, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 10/1877, f. 173).

²⁹ D.I.R., R.I., vol. III, p. 713.

arăta: „Pe casa în care era biroul telegrafic din Giurgiu au căzut 5 obuze care au distrus-o aproape cu desăvârșire; au mai fost lovite casa d-lui Sterie Galița, gimnaziul³⁰, o casă de lângă spital³¹ și altele³². Foc n-a fost. Se crede că un domn Parisianu ar fi fost omorât d-un obuz. Bombele turcești au ajuns pînă dincoace de gară. Știrile din urmă ce primim ne fac cunoscut că s-au întîmplat cîteva răniți și morți”.

Opera distructivă începută de turci în a doua decadă a lunii aprilie a continuat și în perioada următoare, la 21 iunie 1877 fiind grav avariata

³⁰ Pentru „reparațiunea localului gimnaziului și a celorlalte școli de ambele sexe și mobilier, peste suma de 25.000 lei cu care vine în ajutor guvernul”, se prevedea, în bugetul orașului Giurgiu suma de 16.000 lei (Arh. St. Giurgiu, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 18/1878, f. 38). Acest gimnaziu se menține și astăzi, în el existînd o placă comemorativă în care se arată că a fost refăcut în 1878, în urma distrugerilor provocate de război.

³¹ La 24 mai 1877, pentru Spitalul județului Vlașca, aflat la Giurgiu, se aproba un deviz de 2450 lei și se încheia un contract cu Bernhard Iancovici ca, în termen de 8 zile, să execute lenjeria necesară pentru 40 de paturi, precum și obiectele necesare pentru eventualii 40 de bolnavi (Arh. St. Giurgiu, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 10/1877, f. 7, 12, 28). În aceeași perioadă, Comitetul permanent al județului Vlașca cerea medicului primar al județului ca să procure urgent instrumente medicale de care are nevoie, „considerînd că instrumentele ce i se cerea a se înființa sînt de o absolută necesitate la caz că s-ar aduce soldați din armata imperială rusă ce pot fi răniți și chiar cu ocazia aflării în căutarea spitalului e un număr de 18—20 grade inferioare din acea armată din cei aflați în orașu Giurgiu”. (Ibidem, f. 34). La 19 iulie, prefectul de Vlașca solicita Ministerului de Interne să intervină pe lângă ruși să se plătească la „Casa județului” suma de 822 lei „avînd în vedere că județul a cheltuit 822 de lei cu întreținerea bolnavilor soldați ruși la spitalul din acest județ...” în perioada 14 mai — 26 iunie 1877. (*D.I.R.*, R.I., vol. V, București, 1953, p. 48, 155—156). La 13 iunie 1877, domnitorul Carol a făcut o vizită la Giurgiu și, în jur de orele 7 seara, cînd trenul se apropia de gară, „începu o energică canonadă”. Mergînd la spital, „în care, pe lângă soldații ruși, se aflau persoane aparținînd poporațiunii civile din Giurgiu, unele mai greu, altele mai ușor rănite (răniții din 12 iunie)”, canonada s-a îndreptat și spre spital, „care e în afară de oraș și pe care se află drapelul Crucii Roșii”, dar cu toate acestea, „mai multe bombe au căzut în curte și în împrejurimile edificiului”. („Românul”, XXI, 1877, nr. din 15 iunie 1877, p. 531). La 9 iunie 1877 se cumpărau „4 coți materie roșie, spre a se pune pe ambele părți emblemele Convențiunei de la Geneva”, steagul fiind înălțat la 12 iunie. (Arh. St. Giurgiu, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 10/1877, f. 68). Cum acest steag era prea mic, arhitectul orașului „a pus la 20 august, un steag nou, înalt de 14 m., de la coama înveliturii în sus, iar de la suprafața pămîntului înalt de 25 m., adică cu 7 m. mai mult decît celelalte două”. (Ibidem, f. 135). Pe rezoluția intendentului spitalului, care cerea cumpărarea noului steag, era pusă următoarea rezoluție: „Se va pune de urgență în vederea Consiliului permanent, rugîndu-l totodată de a satisface cererea fiind de cea mai mare importanță. (Ibidem, f. 128). Pentru repararea spitalului, la 17 septembrie 1877 se aproba „de urgență” executarea unui deviz de 903,65 lei (Ibidem, f. 208—209).

³² La 25 ianuarie 1878, „polițaiul urbei Giurgiu, T. Mărculescu”, primind ordin de a vedea care este starea clădirii „domnului Zaharov, unde își avea sediul Tribunalul județului Vlașca, raporta: „am constatat că numitele case sînt foarte rău degradate de obuze, astfel că azi nu sînt în stare de locuit și că nici nu se poate repara într-un timp scurt”. (Ibidem, f. 453). Foarte mult au avut de suferit și bisericile din oraș, una cu hramul Sfîntul Nicolae (și în zidurile căreia se mai află, pe latura de sud, și astăzi, două ghiulele de la 1877) și alta cu hramul Adormirea Maicii Domnului; episcopul acesteia, State Anton, arăta, la 29 iunie 1877, următoarele: „...la 21 iunie, Biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului din Giurgiu, ce este de 20 de stînjini lungul și 10 stînjini largul, a fost spartă de ghiulele din Rușciuk, fiind atît domnu general rusec, precum și comandantul de a văzut starea în care se află: templu sfărîmată, jefurile domnești zidul spart și altele, care poate să fie o pagubă de 2 pînă la 3 mii napoleonii... vă rog să faceți formele ce trebuie ca la vreme să fie biserica despăgubită”. (*D.I.R.*, R.I., vol. IV, p. 314). „Evenimentele prin care a trecut astăzi țara noastră și mai cu osebire orașul în care locuim, sînt vrednice de admirat; am zis vrednice de admirat pentru că bombardamentele ce și-au avut locul, precum cunoașteți, au cauzat, fără distincție cele mai enorme stricăciuni proprietăților orășienești”, menționează un document din 22 octombrie 1878. (Arh. St. Giurgiu, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 18/1878, f. 57).

biserica Adormirea Maicii Domnului, după care a urmat o perioadă de relativ liniște, bombardamentele fiind reluate în octombrie 1877, când, la 21 ale lunii „obuzele căzute în oraș au cauzat stricăciuni la proprietatea Tudorache Dancovici, căpitan Moroi. Astăzi (22 octombrie) ora 7,00 s-a tras de turci un tun în gară. Obuzul a căzut lângă punctul de unde se aprovizionează mașina (locomotiva) și eclatind n-a făcut nici o stricăciune”³³. La 25 octombrie se raporta de la Comana: „În noaptea trecută, pe la orele 12, s-au tras de turci 2 tunuri, asemenea toate asupra gării Giurgiu. Pagubele cauzate se vor comunica”³⁴. Curînd după aceea, la 29 octombrie 1877, apare menționat ultimul duel de artilerie Giurgiu-Rușiuc: „Astăzi la orele 9 ivindu-se un tren la Levant-Tabia (punct în Rușiuc) Rușii au început a bombarda în tren, însă fără efect. Turcii au ripostat. În oraș au lovit casa Voinovici, a omorît un cal, alt<ceva> nimic”³⁵, așa cum se raporta din Giurgiu.

Văzînd aceste distrugerii, M. B. Maximov, care „a stat la Giurgiu ceva mai mult de o săptămînă și consacră un întreg capitol acestei perioade”³⁶, menționa: „La sosirea mea acolo, părea un orașel sălbăticit, pustiu, părăsit de toți. Piațele și străzile erau nepopulate, un bulevard larg și singuratic. Obloanele ferestrelor erau închise la toate casele, ușile și porțile ferecate ermetic. Peste tot pustiu și o liniște mormîntală. Din cînd în cînd trece un grec, un evreu, un ungur, un român, cine știe cine e! Nu întîlneai pe stradă nici femeie nici copil. Pe alocuri zărești în curte cîte un locatar³⁷, el s-a înapoiat la căminul părăsit și, necăjit, strînge într-o grămadă resturile mizere ale obiectelor casnice, ca să le salveze. Prăvăliile sînt închise³⁸, nu există nici un fel de negoț, navigația s-a sistat. De malul fluviului stau lipite în dezordine vasele comerciale cu catargele lor înalte, cu parimele încurcate între ele ... În cursul zilei, pe bulevard, sub umbra copacilor, pieptul respira greu, buzele se uscau...”³⁹.

Cînd, în 1901, Alexandru Vlahuță scria în „România pitorească”: „Giurgiu — sentinela capitalei la Dunăre, veche și zbuciumată cetate, stăpînită cînd de turci, cînd de români, bătută și pusă în flăcări cînd de unii

³³ Vezi raportul prefectului de Vlașca, A. Lapati, din 22 octombrie 1877. (D.I.R., R.I., vol. VII, București, 1954, p. 113).

³⁴ *Ibidem*, p. 154.

³⁵ *Ibidem*, p. 202.

³⁶ Apud Emil Păunescu, *op. cit.*, p. 305, nota 2.

³⁷ Cît timp vremea a fost frumoasă, locuitorii au stat prin vilele orașului ori s-au ascuns prin beciurile clădirilor. Odată cu răcirea vremii, s-a luat măsura de a se construi 10 bordeie pe islazul orașului, în care „să se adăpostescă oarenii săraci”, după cum rezultă dintr-un mandat de plată al Primăriei orașului Giurgiu din 7 noiembrie 1877. (Arh. St. Giurgiu, fond Primăria orașului Giurgiu, dosar 4/1877, f. 144). La 26 noiembrie 1877, arhitectul orașului arăta: „...cheltuiala urmată pînă astăzi cu facerea bordeilor pentru adăpostirea sărmanilor giurgiuveni s-a urcat la suma de 870 lei noi, iar conturile ce mi s-au eliberat sînt de 700 lei noi. După calculul făcut, cu multă aproximație, costul total al acestor bordeie nu va depăși suma de 1600 lei”. (*Ibidem*).

³⁸ La 3 iulie 1877, un număr de 23 „comersanți” din Giurgiu solicitau primarului comunei Cămineasca să le permită organizarea în această comună, numai în anul 1877, a bilciului de la 15 august, motivînd: „...noi comersanții care ne aflăm refugiați prin mai multe comune ale județului Vlașca și mai cu seamă plasa Marginea și Cilniștea, din cauza evenimentelor de față, părăsind stabilul de mai înainte, domiciliul din Giurgiu, astăzi sîntem puși într-o strîmtoare cu comerțul, căci nu mai avem poziția de mai înainte...” Cererea lor a fost aprobată prin jurnalul nr. 7 din 3 iulie 1877, al consiliului comunei Cămineasca. (*Ibidem*, fond Prefectura județului Vlașca, dosar 15/1877, f. 67—69).

³⁹ Apud Emil Păunescu, *op. cit.*, p. 305—306.

cînd de alții, neștiind pînă la începutul acestui veac căruia Dumnezeu și-n ce limbă să-și spuie durerile", avea desigur în vedere în acest eroic an 1877, fără a avea însă de unde ști că acest oraș avea să fie din nou bombardat în toamna anului 1916 — de data aceasta și jefuit de trupele dușmane și nici de acel bombardament din 26 august 1944 cînd pierderile materiale s-au ridicat la suma de 57.220.000 lei⁴⁰. Meritul acestei ctitorii a lui Mircea cel Bătrîn este că de fiecare dată a reușit să renască, devenind astăzi o importantă cetate economică a țării.

R É S U M É

Même avant que la Roumanie soit proclamée indépendante les troupes turques cantonnées sur la rive droite du Danube avaient attaqué les détachements des soldats garde — frontières et les villages roumains, et surtout la ville de Giurgiu, la localité roumaine la plus affectée pendant cette guerre. Les bombardements, qui ont persisté jusqu'à l'automne du 1877 ont produit de grands préjudices et ont forcé la plupart des habitants de quitter la ville.

P R É C I S

Even before Romania was proclaimed an independent state, the Turkish troops on the right bank of the Danube had strated their attacks against the Romanian border guards and villages, and especially against the town of Giurgiu, the Romanian locality mostly affected during this war. These attacks — artillery bombardaments — lasted up to the autumn of 1877 and produced huge material damages; as for the inhabitants, most of them had to leave the town.

⁴⁰ *Îndrumător în Arhivela Statului județul Ilfov, București, 1975, p. 50.*